

Lauderova mateřská škola, základní škola a gymnázium při Židovské obci
v Praze

Franz Kafka:
Zpráva pro jistou Akademii a její divadelní
adaptace

Vedoucí práce: Jíří Ratajík

Autor práce: Nika Datiashvili

Kvinta 2018/2019

Abstrakt

Práce se zabývá interpretací povídky Zpráva pro jistou Akademii od Franze Kafky a následným srovnáním s její současnou divadelní adaptací, jež uvádí Studio Hrdinů pod názvem Zpráva pro Akademii a již režíruje Katharina Schmitt. Porovnávání je zaměřené jak na stránku příběhovou, což se týče postav a prostředí, tak i na stránku tematickou. Určuje, v čem se adaptace od povídky a Kafkova světa inspirovala a v čem se tvůrci adaptace dokázali o předlohu opřít a vytvořit inscenaci, jež původní text přesahuje.

Klíčová slova: Zpráva pro jistou Akademii, divadelní adaptace, povídka, rozbor povídky, porovnání

Obsah

Úvod	4
1 Svět Franze Kafky	5
2 Zpráva pro jistou akademii	7
2.1 Příběh a protagonista.....	7
2.2 Prostředí a zpracování	9
2.3 Téma a motivy	10
3 Srovnání povídky s divadelní adaptací.....	12
3.1 Příběh a postavy	12
3.2 Prostředí a zpracování	14
3.3 Téma a motivy	15
Závěr.....	18
Bibliografie.....	19

Úvod

Zpráva pro jistou Akademii vypráví příběh opičáka, který byl poté, co byl chycen a zajat v kleci, nucen hledat nějakou cestu ke svému osvobození a jediná možnost, která se mu nabízela, byla se stát člověkem.

Příběhu se dá rozumět mnoha způsoby. Když jsem četl různé interpretace a povídku jsem více studoval, začal jsem v ní více nalézat metaforu člověka, jenž je člověku dnešní doby zvláště blízká. Povídka se totiž dá interpretovat jako příběh o adaptaci ve společnosti, při níž je pro opici nutné se změnit, zdokonalovat či dokonce i sabotovat. Také se musí najít nějaké východisko, avšak ne tolik k přežití, jako spíše k smysluplnému životu.

Z těchto interpretací se dají odvodit témata existenciálního rázu a témata, která řeší morálku ve společnosti. Ty jsou velice populární a pro současnost aktuální. Kvůli tomu je mnoho autorů ztvárňuje ve svých dílech. Moderní autoři tato témata mohou vyjádřit filmem a jiní zase divadelní adaptací. Právě hlavním cílem této práce je porovnat povídku, jež byla napsána před sto lety s její současnou divadelní adaptací. Poukázat na to, jak se tvůrci povídkou inspirovali a v čem přidali něco svého, pro současnost více aktuálního Něco, čím by předlohu mohli přesáhnout.

Práci jsem si zvolil z prostého důvodu. Mám velice rád příběhy. Rád se nad nimi zamýšlím a snažím se z nich vyextrahovat něco zajímavého a pro mě užitečného. Porovnávání jednoho samého příběhu ztvárněného ve dvou formách, jenž navíc řeší témat dosti zajímavá, se mi tedy zdálo jako seminární práce pro mě ideální.

Svět Franze Kafky

Kafkárna je pojem, který se užívá v situaci, jež je absurdní a nesmyslně komplikovaná. Přirovnává tyto situace k příběhům Franze Kafky, jejichž protagonisté se ocitnou v právě takových chvílích. Jsou nuceni čelit komplikovaným situacím, ve kterých musí najít nějaké východisko, chtějí-li je přežít. Jindy musí čelit svému okolí, které je soudí. Vytváří v nich pocit osobní viny a bezmoci. Příkladem takového příběhu je jedna z nejznámějších Kafkových povídek – Proměna¹, je o obchodníkovi, jenž tvrdou prací živí celou rodinu. Jednoho dne se však neprobudí jako člověk, ale jako hmyz. A očima své rodiny je od té doby tak i viděn.

Někdy protagonisté nečelí svému okolí, nýbrž sami sobě. Svobodně se vystavují věcem, které se jim zdají životně důležité. Ve skutečnosti se však jeví poměrně nesmyslné, pro ně destruktivní a samotný proces, kterým si projdou, je tak traumatizující, že se následně nemohou vrátit ke svému původnímu životu. Povídka Umělec v hladovění² vypráví příběh umělce, jehož představení se skládá z toho, že zavřený v kleci hladoví pro publikum. Pro všechny je jeho představení velice fascinující. Jednoho dne však ztratí popularitu a s tím i umělec v hladovění svůj smysl žití.

Kafkův svět reflektuje temné chvíle, kterými si prochází snad každý člověk. Každý žije v určité společnosti. Od malička je nucen se různým věcem přizpůsobovat a hledat různá východiska, chce-li být přijatý okolím, jež jej často soudí. Chce žít smysluplný život, který je však často a pouze jakýmsi konstruktem, který byl utvořen podle společenské normy a tím, co je přijatelné. Nikoliv podle toho, co je pro daného

1 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1 (Str. 93-149)

2 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (Str. 250-260)

jedince přirozené a co opravdu chce. Povídka Zpráva pro jistou Akademii³ je o opičákovi, jenž byl chycen a uvězněn v kleci, kde si uvědomil, že se musí stát člověkem, chce-li z ní utéct. Postupem času se mu to povede, avšak ztratí svou opičí přirozenost.

Temnota však není jedinou stránkou, kterou Kafkův svět má. V její hloubce je zakořeněn i humor, jenž tkví v absurditě situací, které se často člověk vystaví i dobrovolně. Snaží se čelit a dosáhnout něčeho, čemu čelit a dosáhnout nelze. V jeho mysli to však má takový význam, že tomu obětuje svůj drahocenný čas a mnohdy i vlastní život. Ukázkou toho je Kafkův román Proces⁴, ve kterém byl protagonista příběhu bezdůvodně zatčen a nucen čelit soudnímu procesu, který však postrádal veškerou logiku. I přesto se však snaží protagonista soudnímu procesu porozumět a nesmyslně činí vše pro to, aby v něm zvítězil.

Všechny tyto příběhy utváří Kafkův svět, jenž ve své podstatě odráží nedostatky světa našeho. Jednotlivé příběhy jsou velice otevřené interpretacím a mnohdy se z nich dají extrahovat metafory pro problémy jak minulé, tak i současné. Mimo to je Kafkovo dílo také typické výbornou prací s prostorem, jenž utváří onu skvělou atmosféru, jež za pomoci různých fantaskních prvků dokáže vytvořit příběh, po jehož přečtení má čtenář ojedinělý, těžko popsateľný prožitek.

3 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (Str. 223-233)

4 KAFKA, Franz. *Proces*. Vyd. 5. V Praze: Nakladatelství Franze Kafky, 1997. ISBN isbn80-85844-29-x.

Zpráva pro jistou akademii

1.1 Příběh a protagonista

Celá povídka je vyprávěním protagonisty – původního opičáka, jemuž se jako člověku dostalo cti, aby jisté Akademii podal zprávu o svém předchozím opičím životě. Zpráva se dá rozdělit na určité části. První z nich je předmluva. V té bývalý opičák řekne důležitou věc a sice, že zprávu úplně podat nedokáže. Aby se totiž stal člověkem, nesměl lpět na svém původu a na vzpomínkách z mládí. Čím více se k člověku blížil, tím více se mu jeho vzpomínky uzavíraly a v přítomnosti lidí se cítil více bezpečněji a příjemněji než kdy dříve. V předmluvě opičák ještě zmíní, že první, co se od lidí naučil, bylo podání ruky a co toto gesto znamená. Značí upřímnost. Načež Akademii upřímně poví, že jim neřekne nic nového ani převratného. Pouze popíše cestu opičáka, který se stal člověkem.⁵

Popis jeho cesty začne od samotného začátku. Byl chycen na lovecké expedici firmy Hagenbeck, při které byl dvakrát postřelen. Jedna ze střelných ran mu na obličej zanechala ošklivou červenou jizvu, kvůli které mu začali přezdívat Petr Červený. Jméno podle původního opičáka naprosto nevhodné, protivné, vyloženě jakoby nějakou opicí vymyšlené. Druhá rána jej zasáhla pod kyčel a rovněž zanechala jizvu. Zmíní, že ji rád ukazuje návštěvám se staženými kalhotami⁶

Od chycení se vyprávění přesune k době, jež opičák prožil v mezpalubí parníku firmy Hagenbeck, kde byl uvězněn v kleci. Z té mohl utéct tak, že by překousal zámek u dveří, avšak věděl, že kdyby to udělal, tak by ho opět chytili a strčili do ještě horší

5 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (Str. 223-224)

6 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (Str.224-225)

klece. Ostatní zvířata by ho nemilosrdně zabila, pokud by utekl k nim, a kdyby skočil přes palubu, utopil by se v oceánu. Útěk neměl smysl. Poprvé se ve svém životě ocitl v situaci bez východiska. To bylo to jediné, co v ten moment chtěl. Východisko, pomocí kterého by se mu dostalo alespoň nějaké volnosti. Nechtěl úplnou svobodu. Věděl, že té se mu již nikdy nedostane. Chtěl cokoliv, co by ho dostalo z klece. U Hagenbecka však opice patří do klece. Co tedy musel udělat, je přestat být opicí a stát se člověkem. To bylo tím jediným východiskem, které se mu nabízelo. Jedinou možností, která by ho dostala z klece.⁷

Nejprve se začal učit od námořníku na palubě. Od těch se naučil kouřit, plivat a z donucení pít alkohol. Když se později naučil vyslovovat nějaká slova, byl předán prvnímu profesionálnímu cvičiteli v Hamburku. Nabízeli se mu dvě možnosti: zoologická zahrada nebo varieté. Věděl, že zoologická zahrada představuje další klec, a tak se rozhodl, že napne všechny své síly, aby se stal varietním umělcem. Protože to představovala to vytoužené východisko k volnosti. Po dlouhé době sebezdokonalování a s úsilím, jenž na zemi nemá rovno se opravdu stal člověkem s průměrným vzděláním Evropana.⁸

Čas nyní tráví na vědeckých shromážděních, banketech a s návštěvami. Úspěchy jeho varietních představení již lze pouze stěží stupňovat a každou noc na něj čeká malá polocvičená šimpanzka, s níž se vždy po opičím způsobu dobře pomiluje. Nepochybně dosáhl toho, čeho dosáhnout chtěl. Našel své východisko a stal se člověkem. I přesto, že ho lidství nikdy nelákalo, si dnes ani nestěžuje a ani není spokojen. Udělal pouze to, co udělat musel, aby utekl z klece. Stejně jako právě teď pouze podal zprávu, aby vyhověl ctnostnému vyzvání Akademie.⁹

7 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (225-226)

8 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (226-232)

9 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (232-233)

1.2 Prostředí a zpracování

Jak již zaznělo, celá povídka je vyprávěním protagonisty, jenž podává zprávu jisté Akademii. Z textu nijak nevyplývá, jestli zprávu podává slovně či písemně. To však nehraje moc velkou roli, protože pozornost čtenáře je zaměřena na samotné vyprávění, z kterého se lze dozvědět, jak vypadalo prostředí, ve kterém ocitl poté, co ho chytili.

Byl v mezipalubí parníku firmy Hagenbeck, uvězněn v kleci, jež byla příliš malá, aby v ní mohl úplně stát, a příliš úzká na to, aby v ní mohl úplně sedět. Jeho tělo se tlačilo na mříže a ty se mu nepříjemně zařezávaly do masa.¹⁰ Prostředí je typicky kafkovsky detailně popsáno. Je kladen velký důraz na nepohodlí a utrpení, kterým si musel opičák v této kleci projít.

Mezipalubí bylo obklopeno zmíněnými námořníky a v příběhu je kladen důraz na jednoho z námořníků, kterému se opičák natolik zalíbil, že se k němu zastavoval každý večer, aby jej učil. Měl radost, když opičák dokázal kouřit dýmku jako člověk a když po vypití kořalky odhodil lahev a zašklebil se stejně jako on. Když se však opičák choval příliš opičácky, námořník byl našťvaný a hořící dýmku mu za trest tiskl k srsti. To mu opičák nezazlival, věděl, že je to nutné, chce-li se stát člověkem.¹¹

Další postavy, které jsou však pouze zmíněny, jsou profesionální učitelé. O jednom z nich se z vyprávění můžeme dozvědět, že tak trochu sám zopičil a zbláznil se, když se opičák nedokázal chovat jako člověk, nýbrž jako opičák.¹²

Šimpanzku, jež opičák navštěvuje po nocích, ve dne nechce vidět, jelikož má v očích šílenství zmateného zvířete, jenž sám dobře poznává a nesnáší jej.¹³

10 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (Str. 225-226)

11 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (Str. 229-230)

12 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (Str. 232)

13 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (Str. 232-233)

Můžeme se i dozvědět o jistém novináři, jenž napsal článek o tom, že Petrova přirozenost není zcela potlačena, protože svou jizvu na kyčli rád ukazuje návštěvám se staženými kalhoty. To Petra rozčiluje a je toho názoru, že kdyby své kalhoty stahoval onen novinář, věci by vypadaly jinak.¹⁴

Všechny tyto postavy jsou však v příběhu pouze vedlejšími, téměř přehlédnutelnými rolemi. Jako téměř ve všech Kafkových příbězích i v tomto je pozornost soustředěna pouze na protagonistu. Tyto vedlejší postavy jsou pouze jakýmsi nahrávači. Pomocí jejich činů se hlouběji odkrývá charakter hlavní postavy. Můžeme se například dozvědět, že Petrem Červeným svým původem jaksí opovrhuje a není mu příjemné, když ho s ním stále někdo spojuje.

1.3 Téma a motivy

Povídka se dá interpretovat jako příběh o přizpůsobení se společensky přijatelným normám, při kterém dochází k nemilosrdnému sebezdokonalování a potlačení některých osobnostních rysů, které společenským normám neodpovídají.

Právě takovým procesem si totiž prošel opičák Petr Červený, jenž se musel přizpůsobit lidskému okolí a sám se stát člověkem. Zdokonalit sebe sama ve všech aspektech, jež dělí zvíře od člověka a svou přirozenost – své opičáctví, zcela potlačit chtěl-li se z klece dostat.¹⁵ Na první pohled se tento příběh možná zdá poměrně fantastický a nesmyslný, avšak lidskému životu je více podobnější než si lze představit.

Každý člověk je totiž zařazen do určité společnosti, jež má jakési normy přijatelnosti a správnosti. To se týká chování, vzhledu, jazykové způsobilosti atd. Je

14 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (Str. 223)

15 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1.

nutné, aby se jedinci v té společnosti touto normou řídili, ne-li se jí naprosto podřídili, chtějí-li se v ní prosadit, či stejně jako opičák v příběhu pouze přežít.

Každý má nějakou svou přirozenost, své pomyslné opičáctví, kterého každý dosáhne zcela nevědomě. Ve fázi opičáctví každý koná a nijak u toho nepřemýšlí. Dá se přirovnat k rozumu malého dítěte, jenž opravdu dělá věci, tak jak samo svobodně uzná za vhodné. Postupem času si však uvědomí, že svou svobodu musí omezit a začít se chovat tak, jak je to ve společnosti adekvátní. Musí se vzdělávat a sebe sama zdokonalovat, aby nebylo ve svém sociálním okruhu podřadné a nebylo šoupnuto do pomyslné klece, ve které se však místo mříží do těla zařezává sociální nátlak. Na druhou stranu se však někdy také musí přizpůsobit věcem špatným. Učit se pít alkohol a kouřit, je-li to v onom sociálním okruhu bráno jako norma. Stejně jako se tomu učil opičák Petr Červený u námořníků na palubě, aby mezi ně zapadl.

Změny, jenž probíhají v tomto procesu adaptace také vyžadují, aby se jedinec vzdal některých svých přirozených rysů. Opičák Petr Červený nesměl lpět na svém původu a na vzpomínkách z mládí, aby se doopravdy změnil. Musel se smířit s tím, že se zdá své opičí svobody a najde nějaké východisko, pomocí kterého bude žít volně a spokojeně. Kolikrát se i člověk musí vzdát svých přirozených rysů a umíněně nelpět na minulosti, chce-li se změnit, zapadnout a prosadit se ve společnosti a dosáhnout v ní úspěšného života.

Srovnání povídky s divadelní adaptací

Divadelní adaptace povídky byla uvedena 22. února 2018. Je hodinovou inscenací Studia Hrdinů pod názvem Zpráva pro Akademii. Režíruje ji Katharina Schmitt a hlavní role opice je obsazena herečkou Zuzanou Stívínovou. Roli učitele, jenž v adaptaci taktéž vystupuje, ztvárnil herec Ivan Lupták.¹⁶

Tato kapitola je zaměřena na srovnání adaptace s její předlohou. Cílem je zjistit čím se adaptace inspirovala a čím je naopak originální. Jak adaptace zakomponuje a řeší témata, která se z původní povídky dají interpretovat a jestli naopak nemá myšlenku, jenž původní předlohu zcela přesahuje.

1.4 Příběh a postavy

Stejně jako u povídky je náplní adaptace zpráva, kterou má opice předat. Povídka je však zprávou sama o sobě. Je vyprávěním opičáka, a to činí děj celé povídky. Tvůrci adaptace proto vytvořili děj svůj.

Místo předmluvy začíná adaptace úvodním videem, jenž představí opici. Video, stejně jako celá adaptace, je pomocí voice-overu doprovázena vnitřním hlasem opice. Ten líčí nevyobrazený děj, jako je například chycení opice na Zlatém pobřeží, čas strávený v kleci a hledání východiska.

V průběhu samotného děje, jenž začíná po úvodním videu, se lze dozvědět, že se jedná o jistou formu experimentu a akademie, jíž má opice v povídce podat zprávu, je v adaptaci ztvárněna jako jistá vědecká obec.

Jedná se o experiment, ve kterém se opice mění v člověka. Jako člověk musí tedy vypadat a samozřejmě se tak musí i chovat. V průběhu je tedy opici holena srst, je

¹⁶ Zpráva pro Akademii. Představení. Studiohrdinu.cz [Online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <https://www.studiohrdinu.cz/predstaveni/zprava-pro-akademii/>

oblékána jako člověk a provádí různá cvičení, jako třeba cvičení artikulace a gest, pítí alkoholu a skákání přes švihadlo. Tyto pasáže se o předlohu opírají. V povídce je zmíněno, co všechno se opice zavřená v kleci učila od námořníku na palubě. Učila se od nich lidským gestům, pítí alkoholu, kouření a také se pokoušela jako člověk promluvit.¹⁷ V adaptaci je na rozdíl od povídky figuruje i druhá hlavní postava, a to učitel. Ten je v podstatě přímým zosobněním všech vedlejších postav včetně námořníků, jenž jsou v povídce takřka přehlédnutelnými rolemi.

Učitel celý experiment představí a pomáhá opici v jejím výcviku. Opice je totiž ještě ve fázi, ve které není připravena zprávu podat. Je na pomezí opičí a lidské identity. V adaptaci získá svobodu tehdy, když odřiká svou zprávu akademii. To se jí ze začátku nepodaří. Vždy totiž propadne svému přirozenému instinktu a radši odběhne do komfortní zóny, ke šplhací tyči, a setrvává ve své opičí přirozenosti. V předloze opičák zmiňuje, že se při učení lidství zuřivě drala jeho přirozenost ven.¹⁸ Na této krátké větě je v podstatě vybudován celý děj adaptace.

Na závěr se opici povede zprávu podat a získá svobodu, avšak hned poté se opět vrátí ke své opičí identitě a uteče. Učitel, který experimentu nejspíše věnoval mnoho času následně zemře. Tato situace se dá přirovnat k části původního textu, kde opičák vypráví o učitelích, které při svém výcviku vystřídal a jeden z nich z něho tak trochu zopičil a zbláznil se.¹⁹ Tento učitel sloužil jako inspirace pro roli učitele v adaptaci.²⁰

17 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (Str. 229)

18 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (Str. 232)

19 KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (Str. 232)

20 Recenze: Emoce civilizované opice aneb Franz Kafka v kleci. Kultura. Ct24.ceskatelevize.cz [Online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/2413474-recenze-emoce-civilizovane-opice-aneb-franz-kafka-v-kleci> (Video v čase 0:58)

1.5 Prostředí a zpracování

Adaptace se odehrává na dvou místech. V první místnosti se odehraje úvodní video a představí se postava učitele.

Další části se odehrávají v druhé cvičební místnosti. Ta je ohraničena osvětlenými tyčemi, jenž připomínají mříže klece. Tvůrci nepochybně chtěli, aby adaptace i přesto, že její děj byl jimi vytvořený, stále připomínala původní povídku. Prostředí však za pomoci světelných a kouřových efektů působilo poměrně futuristicky. To s vědomím toho, že se jedná o jistý experiment dodávalo adaptaci soudobý tvar a pro současnost autentický rozměr.²¹

Z celkového zpracování adaptace bylo vidno, že si tvůrci dali s prostředím velkou práci. I Kafka ve svých příbězích na prostředí kladl velký důraz a detailně jej popisoval. Utvářelo totiž onu atmosféru, díky které mají čtenáři po přečtení příběhu ojedinělý a těžko popsatelný prožitek. Tvůrci udělali vše pro to, aby takový jej napodobili. Do vizuální stránky zapojili světelné a kouřové efekty, jež za pomoci hudby dávali určitým částem napětí a atmosféru, jenž vytvářela právě ten pocit, který jen těžko slovy vyjádřit. Ostatně jako po přečtení některých Kafkových příběhů. Inspirace tvůrců tedy neproběhla pouze po stránce dějové a tematické, ale i po stránce tvůrčí a scénografické.²²

O tom vypovídá i fakt, že adaptace byla více ztvárněna pohybem než slovy. Byla tak více otevřená interpretacím a osobnímu pochopení každého diváka. Ostatně jako u Kafkových příběhů. Z žádné z jeho povídek přesně nevyplývá, o čem pojednává. Co se z ní dá pouze vyčíst, je její obsah, a tak myšlenka příběhu spočívá v pochopení každého

²¹ RECENZE: Zpráva pro jistou akademii. Zuzana Stívinová předvádí opičí sólo. Kultura. Lidovky.cz [Online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-zprava-pro-jistou-akademii-zuzana-stivinova-predvadi-opici-solo.A180306_102416_In_kultura_jto

²² RECENZE: Zpráva pro jistou akademii. Zuzana Stívinová předvádí opičí sólo. Kultura. Lidovky.cz [Online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-zprava-pro-jistou-akademii-zuzana-stivinova-predvadi-opici-solo.A180306_102416_In_kultura_jto

čtenáře, jenž si povídku přečte. Stejně jako myšlenka adaptace vyplývá z pochopení každého diváka, jenž se na ní podívá.

1.6 Téma a motivy

Podle samotných tvůrců je adaptace o procesu sebezdokonalování. Řeší téma identity, zvířecosti v lidech a také téma jazyka, jeho osvojení a zneužití.²³

Tematicky se tedy opírá o svou předlohu, ale ve vyobrazení těchto témat se výrazně liší. Adaptace totiž byla ztvárněna převážně pohybem. Opice mluví pouze ve chvílích, kdy je učitelem nucena podat svou slovní zprávu. Ve zbylých pasážích můžeme pomocí pohybu pozorovat boj s vlastní přirozeností, jímž si opice procházela. Ze všech sil se snaží chovat jako člověk, avšak její pud jí táhne k opičímu chování, například k onomu šplhání po tyči, jenž bylo zmíněno.

Tvůrci adaptace tak vytvářejí hranici mezi tím, co je lidské a co zvířecé a postava opice, jež je nucena hledat východisko ke svému osvobození slouží jako zosobnění této hranice a také jako metafora pro „nesvobodného“ člověka současnosti.²⁴ Opičák v předloze naráží na to, jak lidé vlastně sami neví, co svoboda je. Považují ji za jeden z jejich nejvznešenějších citů, avšak ve skutečnosti je pouze velkým klamem.²⁵ Proto opičák radši používá nefalšovaný termín východisko, jenž znázorňuje, že si člověk nemůže dělat, co chce, avšak vždycky má na výběr mezi tím, zda udělá, co si od něj prostředí žádá nebo setrvá ve svém přirozeném stavu, avšak uvězněný v pomyslné kleci, jejíž nepříjemné mříže představuje tlak tvořený okolím. Adaptace i povídka tak řeší téma existenciálního rázu, a to o samotné podstatě lidství a svobodné vůli. Naráží na to, zda

²³ Zprava pro Akademii. Představení. Studiohrdinu.cz [Online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z:

<https://www.studiohrdinu.cz/predstaveni/zprava-pro-akademii/>

²⁴ V adaptaci Kafkovy povídky ve Studiu Hrdinů Zuzana Stívinová hraje polidštěnou opici. Art.ihned.cz [Online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/c1-66060680-v-adaptaci-kafky-hraje-stivinova-polidstenou-opi>

²⁵ KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1. (Str. 227)

lidé jsou opravdu pouze čistými listy papíru, do nichž ostatní zakreslují a přetváří si je tak, jak chtějí a pokud skutečná svoboda, tak jak ji lidé vidí, není pouze výmyslem, jenž každý však považuje za skutečný, protože to je tím, co každého v moderní společnosti posouvá vpřed.

Co dává adaptaci výhodu ve vyobrazení témat je stránka vizuální. Pohybem mohl divák přímo pozorovat složitost situace, ve které se opice octla a pomocí postavy učitele mohl divák přímo identifikovat zdroj této nepříjemné a složité situace. Zatímco v povídce jsou metaforou pro společenský útlak námořníci na palubě a různí cvičitelé, v adaptaci je ztvárněn právě v postavě učitele, který svým chováním na jednu stranu vychází opičce vstříc, na druhou stranu ji však stále nutí zápolit a bojovat proti své přirozenosti, a to i přes to, že je přirozenost opice přímo spjatá s jejím tělem. Pro opici je tudíž téměř nemožné, aby se změnila a výsledkem toho je onen souboj dvou identit, jež jsme v adaptaci mohli pozorovat. Adaptace pomocí této vizuální stránky dokázala problematiku identity vyobrazit trefněji. Díky faktu, že se opice na konec v člověka nezměnila, také naráží na realističnost změny. Klade důraz na to, čím vším si musíte projít, abyste se opravdu změnili a jestli to ve výsledku stojí za to. Jestli opravdu není lepší si stát za tím, co je pro vás přirozené, i přes to, že třeba není jiné možnosti.

Téma, které z předlohy úplně nevyhází, ale zároveň se oni opírá, je téma jazyka, jenž se tvůrci snažili zakomponovat. Jazyk totiž může být vlastnost, kterou si lze nejen zneužít, ale i osvojit.²⁶ Někdy totiž je i nutností si ji osvojit a také může být právě východiskem k přežití. Když se jedinec objeví v prostředí, které je mu cizí a rovněž je mu cizí i jazyk, který se zde používá. Nezbývá mu v této chvíli jiné možnost, než se mu učít a sebe sama tak zdokonalit, jazykově se přizpůsobit. Režisérka Katharina Schmitt a herečka Zuzana Stívínová obě strávily dobu v cizině a vědí, jakou zásadní roli dovednost

²⁶ Zpráva pro akademii o předchozím opičím životě. Ve studiu hrdinů uvádí Kafku. Vltava.Rozhlas.cz. [Online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/zprava-pro-akademii-o-predchozim-opicim-zivote-ve-studiu-hrdinu-uvadi-kafku-6867703>

jazyka hraje a jak těžké může být si ho osvojit. To sloužilo jako motivace pro vyobrazení složitosti artikulace a celkové kladení důrazu na téma jazyka.²⁷

Dá se však jazyk také zneužít? To je otázka, kterou taktéž zakomponovaly Katharina Schmitt sama řekla, že téma toho, kdo smí promluvit a smí být slyšen je pro ni poměrně osobní. Bylo pro ni tedy důležité, aby opici hrála herečka.²⁸ Z opičího samce se tedy spíše stává opičí samice a ze situace, ve které člověk navíc muž je opici nadřazen a učí ji, jak se ideálně chovat a mluvit, se stává metafora pro současný politický stav, ve kterém se někdy ukazuje, že muž je ženě nadřazen, má větší možnost k tomu být slyšen a může se více prosadit v dnešním moderní společnosti.

Je to téma, které je velmi aktuální a stále se ve společnosti řeší. Adaptací tedy tvůrci chtěli dát najevo svůj postoj k této problematice a také ji metaforicky ztvárnit v divadelní hře. Tematicky je tedy adaptace pro současnost více aktuálnější a předlohu, jenž byla napsána před sto lety a na podobný problém nenarážela, tak dokázala přesáhnout.

27 Studio Hrdinů uvede Kafkovu Zprávu pro Akademii. Divadlo. Kultura21.cz [Online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <http://www.kultura21.cz/divadlo/17844-studio-hrdinu-uvede-kafkovu-zpravu-pro-akademii>

28 Studio Hrdinů uvede Kafkovu Zprávu pro Akademii. Divadlo. Kultura21.cz [Online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <http://www.kultura21.cz/divadlo/17844-studio-hrdinu-uvede-kafkovu-zpravu-pro-akademii>

Závěr

Práce se zabývala interpretací povídky Zpráva pro jistou Akademii a následným porovnáním s její současnou divadelní adaptací. Cílem bylo určit v čem se adaptace od předlohy a Kafkova světa inspirovala a v čem ho naopak přesahuje. Tento cíl považuji za splněný.

V interpretaci povídky se lze dozvědět o čem povídka pojednává a jak může sloužit jako metafora pro přizpůsobení se společenské normě a nalezení východisek k žití smysluplného života v ní.

Z porovnávání s divadelní adaptací vychází, v čem se tvůrci hry od předlohy a celkového Kafkova světa inspirovali a v čem je naopak jejich adaptace originální. Děj se, ačkoliv byl tvůrci vymyšlený, pevně opíral o předlohu, i přesto však po tematické stránce dokázala adaptace svou předlohu přesáhnout, jelikož řeší téma pro současnost aktuální. Práce poukázala na to, jak se moderní autor dokáže předlohu zpracovat a pomocí adaptace vyjádřit svůj postoj k problémům v dnešní společnosti, jež se jistě od společnosti, v níž žil autor předlohy liší. To ovšem také svědčí o nadčasovosti a genialitě původního textu, z něhož adaptace vychází.

Osobně mě práce bavila a jsem rád, že jsem si ji vybral. Jak povídka, tak adaptace řeší témata velice zajímavá a jsem rád, že jsem se nad nimi mohl pomocí této práce zamyslet a něco užitečného se pro sebe přiučit.

Bibliografie

ELEKTRONICKÉ DOKUMENTY

RECENZE: Zpráva pro jistou akademii. Zuzana Stívinová předvádí opičí sólo. Kultura. Lidovky.cz [Online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-zprava-pro-jistou-akademii-zuzana-stivinova-predvadi-opici-solo.A180306_102416_In_kultura_jto

V adaptaci Kafkovy povídky ve Studiu Hrdinů Zuzana Stívinová hraje polidštěnou opici. Art.ihned.cz [Online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/c1-66060680-v-adaptaci-kafky-hraje-stivinova-polidstenou-opi>

Zpráva pro akademii o předchozím opičím životě. Ve studiu hrdinů uvádí Kafku. Vltava.Rozhlas.cz. [Online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/zprava-pro-akademii-o-predchozim-opicim-zivote-ve-studiu-hrdinu-uvadi-kafku-6867703>

Recenze: Emoce civilizované opice aneb Franz Kafka v kleci. Kultura. Ct24.ceskatelevize.cz [Online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/2413474-recenze-emoce-civilizovane-opice-aneb-franz-kafka-v-kleci>

Studio Hrdinů uvede Kafkovu Zprávu pro Akademii. Divadlo. Kultura21.cz [Online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <http://www.kultura21.cz/divadlo/17844-studio-hrdinu-uvede-kafkovu-zpravu-pro-akademii>

Zpráva pro Akademii. Představení. Studiohrdinu.cz [Online]. [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <https://www.studiohrdinu.cz/predstaveni/zprava-pro-akademii/>

TIŠTĚNÉ DOKUMENTY

KAFKA, Franz. *Povídky*. Vyd. 2. Přeložil Vladimír KAFKA. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2006. ISBN isbn80-86911-07-1.

KAFKA, Franz. *Proces*. Vyd. 5. V Praze: Nakladatelství Franze Kafky, 1997. ISBN isbn80-85844-29-x.